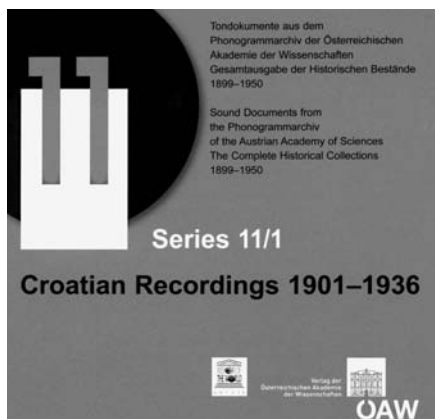

GERDA LECHLEITNER IN NAILA CERIBAŠIĆ (UR.): Recordings 1901–1936;

Österreichische Akademie der Wissenschaften, Dunaj 2009

Pod krovnim naslovom *Tondokumente aus dem Phonogrammarchiv der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Gesamtausgabe der Historischen Bestände 1899–1950* že od leta 1999 izhajajo zgodovinski terenski zvočni dokumenti, ki so nastali v okviru različnih snemalnih projektov takratne avstro-ogrske države. Za marsikateri narod so to primeri najstarejših zvočnih dokumentov ljudske glasbe (tudi govora) oz. imajo zaradi redkosti takratnega zvočnega snemanja izjemno veliko vrednost.

V zbirki je do sedaj objavljenih že dvanajst serij, enajsta z naslovom *Croatian Recordings 1901–1936* objavlja (hrvaško in nehrvaško gradivo), ki je bilo posneto na ozemlju današnje Hrvaške in zunaj njega. Posnetki so vzeti iz manjših zbirk, in sicer od najstarejših iz leta 1901 do tistih, ki so nastali leta 1936. Na štirih zgoščenkah je 134 enot, večina teh pa združuje po dve ali celo tri pesemske enote skupaj. Gradivo je glasbeno (pevsko in instrumentalno) in govorno (pripovedi, molitve, prikaz govora po dialektoloških načelih ...). Zgoščenke spremlja obsežna knjižica, v kateri so zaradi raznorodnosti gradiva objavljeni komentarji raziskovalcev različnih področij, kot so etnomuzikologija, zgodovina, dialektologija, dokumentiranje in arhiviranje (Naila Ceribašić, Grozdana Marošević, Dario Marušić, Jakša Primorac, Gerda Lechleitner, Walter Breu, Radoslav Katičić, Franz Lechleitner, Mijo Lončarić, Gerhard Newklowky). Spremni komentarji postavljajo posamezne zvočne sklope v kontekst takratnega raziskovanja, glas-

bene prakse, govora ... Posebno vrednost imajo podatki, s katerimi so opremljeni posnetki, in sicer o avtorstvu pesmi, virih, kjer so bile te pesmi oz. njihove različice objavljene. Številnim posnetkom je zaradi slabe tehnične kakovosti težko slediti, zato so priložene transkripcije besedila v veliko pomoč, v nekaterih primerih pa so celo nujno vodilo za poslušanje.

Prvo zgoščenko uvedeta dve zbirki posnetkov Milana Rešetarja: v prvi so posnetki iz Hrvaške iz leta 1901, v drugi pa posnetki z Rešetarjevega terenskega raziskovanja med srbsko-hrvaško kolonijo v južnoitalijanski pokrajini Molise leta 1907 in so poseben dokument še ohranjenega moliško-hrvaškega jezika. Tem sledijo posnetek govora Iosifa Popovicija iz leta 1905 kot primer istro-romanščine ter posnetki italijanskih pesmi iz Istre Giuseppa Vidossija iz 1908. Primere, posnete zunaj ozemlja današnje Hrvaške – v hrvaških vaseh na južnem Moravskem – predstavlja zbirka posnetkov Františka Pospíšila, ki so nastali leta 1910, zgoščenko pa zaključuje posnetek Josipa Florschütza iz leta 1912.

Po obsegu zavzema osrednje mesto v objavi zvočna zbirka slavista Josipa Širokega; prvi posnetki v okviru *Zbirke južnoslovanške ljudske glasbe, 1913–1920* so nastali med letoma 1913 in 1914, pri čemer je Široki tako izvajalec (pevec, instrumentalist, pripovedovalec) kot tudi snemalec. Zbirka obsega hrvaške, slovenske, srbske, bolgarske, črnogorske ... pesmi z različnimi tematikami: ljubezenske, vinske, šaljive, plesne, patriotske pesmi. Lahko govorimo o takratnem »aktualnem« (urbanem, zborovskem, ruralnem) pesemskem repertoarju. Med himnami in patriotskimi pesmimi, kot so *Hej, Slovani, Na te mislim kada zora sviče ...*, je tudi *Naprej, zastava Slave Davorina* in *Simona Jenka* (CD 2: 1/2). Za nas so v omenjeni Širokovi zbirki zanimive pesmi iz razdelka *Slovenske pesmi s Kranjske*, in sicer *Po jezeru, bliz' Triglava* in *Jaz pa pojdem na Gorenjsko* (CD 2: 10/1–2), iz razdelka *Slovenske ljubezenske pesmi* pa: *Bom šel na planince, Bom šel na Štajersko, V nedelo rano stala bom* in *Kaj misliš, kaj rajtaš* (CD 2: 11/1–4). Gre sicer

samo za drobec slovenskih pesmi, gotovo pa jih je Široki izbral med popularnejšimi, kamor sodijo še danes. Drugi vidik, in sicer povezanost v obmejnih pokrajinah, ki se odraža v repertoarju in prenosu melodij, delov besedil, kitic ..., kažejo pesmi iz razdelkov *Hrvaške pesmi* in *Pesmi iz Hrvaškega Primorja, Kvarnerskih otokov in Dalmacije*. Tu prepoznamo pesmi *Kolko kapljic, tolko let* (CD 2: 7/1), *Nikaj na sveti lepšega ni nego gorica kada rodi* iz Zagorja (CD 2: 8/2), *Pijmo bračo vince* iz Podravine (CD 2: 8/4), *Vozila se po moru galija* (CD 2: 15/4), *Vrbniče nad morem* (CD 2: 16/1), *Cvječe je polje pokrilo* (CD 2: 17) in iz zbirke *Plesne melodije, izvedene na braču (Srem, Bačka – Banat, Srbija)* pa tudi melodijo *Fruške, jabuke, slive* (CD 2: 31/2). Med pesmimi so še številni primeri inštrumentalne glasbe (*frula, brač*), ki jih kot izvajalec predstavlja sam Široki.

Na tretji zgoščenki sledijo posnetki Josipa Širokega iz obdobja med letoma 1913 in 1918, najprej pesmi z območja Podravine, od katerih nam delujejo besedilno, melodično, ritmično asociativno *Ženio se sinček Mišek* (CD 3: 2/1), *Šetala se gori, doli* (CD 3: 2/1), *Šetal sam se gore, dole* (CD 3: 3/3), *Siva maglo, ti ne padaj na me* (CD 3: 18/2). Poseben dokument so tudi posnetki inštrumentov (tudi tu je bil Široki sam izvajalec), kot so drumlica, pastirska piščal *šaltva*, violina in ustne harmonike, kjer prepoznamo melodijo *Igraj v kolo* (CD 3: 7/1). Sledi obširen razdelek posnetkov hrvaških patriotskih pesmi, ljubezenskih, lirskih pesmi in melodij, izvedenih na dvojnici iz leta 1914. Izvajalci na inštrumente, kot so *šaltva, lajfa* in *dude*, so ljudski godci, na cimbele pa je igral Široki sam. Čeprav je Široki sam izvajal te pesmi in inštrumentalne viže, pa kažejo posnetki ne le njegovo dobro poznavanje pesemskega repertoarja geografsko širokega območja, temveč tudi obvladanje izvajalskih tehnik in slogovnih značilnosti.

Četrta zgoščenka prinaša govorjeno gradivo; Josip Široki je tudi tu sam izvajalec narečja, in sicer narečja iz Virja v Podravini, kjer je bil rojen. Posnetki imajo vrednost predvsem za dialektologe/lingviste in opo-

* Dr. Urša Šivic, diplomirana muzikologinja, doktorica znanosti, znanstvena sodelavka, Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 2, E-naslov: ursa@zrc-sazu.si

zarjajo na izjemno mesto, ki ga imajo zaradi posebne akcentuacije kajkavska narečja v hrvaški Podravini v okviru slovanskih jezikov. Širokovi posnetki so razporejeni po sklopih (imena za živali, števila, oglašanje živali, dneve, glagoli ...). Temu sledi zbirka posnetkov slovenskega slavista, literarnega zgodovinarja in etnografa Matije Murka, ki jih je leta 1913 snemal med hercegovskimi

Hrvati (CD 4: 18–27). Posnetki Lea Hajeka predstavljajo del njegovega terenskega dela v vojaških garnizijah Avstro-Ogrske, kjer je leta 1916 med drugim posnel tudi petje hrvaških vojakov. Zgoščenko zaključujejo posnetki Hrvatov z Gradiščanskega (iz vasi Parndorf) iz leta 1936, ki kažejo na primere večglasja, a z razpoznavnimi vplivi zborovskega petja.

Predstavljene zgoščene zbirke *Croatian Recordings 1901–1936* so pomemben zbir dokumentov hrvaške glasbe in govora. Ne glede na to, da se zdijo posamezne zbirke le drobci v predstavi glasbene dediščine, pa vseeno dajejo grob obris repertoarja, instrumentov, načina petja/igranja in nazadnje predstavo o takratnih področjih terenskega in raziskovalnega zanimanja.

ROK V. KLANČNIK: Krizni menedžment, upravljanje nevarnosti in krizno komuniciranje v turizmu; Gormice d. o. o., Ljubljana 2009, 143 str.

V drugi polovici leta 2008 je svet izvedel novico: »Pričenja se globalna ekonomska kriza«. Reakcije podjetij in prebivalcev so bile zelo različne: od množičnih odpuščanj, brezbriznosti do krize (»nam kriza ne pride do živega«), množičnega iskanja zaposlitve ne glede na stopnjo izobrazbe, strahu pred negotovo prihodnostjo do iskanja novih idej, rešitev in izzivov. A kriza, ki traja še danes in katere posledice bodo vidne še nekaj let, ni ne prva ne zadnja v zgodovini vzponov in padcev svetovnega gospodarstva.

Avtor knjige o kriznem menedžmentu v turizmu, Rok V. Klančnik,¹ prične uvodno

poglavje z znanimi citati o krizi, med drugim: »Prihodnji teden ne more biti nobene krize. Moj program je že poln« (Henry A. Kissinger), »Kar vemo o globalni finančni krizi je, da ne vemo kaj dosti« (Paul A. Samuelson), »Vsaka kriza ti da posebne moči« (William Moulton Marston) in mnogimi drugimi.

Sledi poglavje o posledicah 11. septembra 2001, ki jih sodobni sociologi imenujejo tudi »nova normalnost«, in o posledicah cunamijev,² ki so dan po božiču 2004 na območjih jugovzhodne Azije, Šrilanke, Indije, Maldivov in vzhodne obale Afrike zahtevali najmanj 230 tisoč žrtev. Seveda v Sloveniji največkrat pomislimo, da se nam kaj podobnega ne more zgoditi – res ne v tako velikem obsegu, a to nikakor ne pomeni, da je krizni management v Sloveniji nepotreben. Znan sta primera potresov na območju Posočja leta 2004 in gozdnih požarov na kraškem območju leta 2006.

V nadaljevanju so predstavljeni vplivi negativnih dogodkov in kriz na rast medna-

rodnega in svetovnega BDP.³ Zanimivo pri turizmu je, da se v primeru znižanja BDP ta v turizmu zniža še bolj, vendar se tudi v primeru zvišanja realnega BDP ta v turizmu zviša še mnogo bolj. Za zaposlene v turističnem sektorju je zelo dobrodošel naslednji podatek: »Mednarodni turizem se iz vsake krize izkoplje z nadpovprečno rastjo.« In v Sloveniji kriza v turizmu ni novost, saj je število turistov v Sloveniji (in državah nekdanje Jugoslavije) dramatično upadlo že leta 1991 ob razglasitvi neodvisnosti slovenske države.

In prišli smo do leta 2008, ko se je pričela svetovna gospodarska kriza. Pa je slednja dolgoročno res najhujša nevarnost turizmu? Bo ob koncu krize spet vse v najlepšem redu? Žal ne, saj so velika večja grožnja za turizem kot finančna kriza, ki se prej ali slej umiri, naravne katastrofe in klimatske spremembe.

Kako kriza v resnici sploh poteka? Podrobnejša členitev navadno pokaže pet stopenj: odkrivanje, preprečevanje/priprava, obvladovanje, okrevanje in učenje. Pri reševanju poti iz krize je nujno skupinsko (timsko) delo, podpora in sodelovanje različnih institucij, nosilci načrtovanja pa so tako podjetja, lokalna, regionalna kot tudi državna raven. Z drugimi besedami: samotni jezdeci v krizi težko preživijo!

Sedaj pa nas počasi že zanima: Kako upravljati z nevarnostmi kot delom kriznega menedžmenta? Najprej je treba vzpostaviti okvir oziroma kontekst, v katerem deluje turistično podjetje. Sledita določitev nevar-

setletji, svojo kariero je začel v Slovenski turistični organizaciji, med letoma 2002 in 2006 je bil direktor komuniciranja v Svetovni turistični organizaciji. Poleg naštetega je deloval tudi kot vodja kriznega komuniciranja, o kriznem vodenju je predaval po celem svetu, kot vodja organizacijskega odbora je na vsaki konferenci (Madrid, Bali, Aman, Riga, Bamako, Rosario) posvetil en delovni dan samo kriznemu vodenju in kriznemu komuniciranju. Od 1. 1. 2007 vodi Slovenski turistični urad za Benelux v Bruslju.

2 Cunami: Serija velikanskih valov, v mednarodnem okviru se najpogosteje uporablja beseda *tsunami*.

3 BDP: bruto družbeni proizvod.

1 Rok V. Klančnik se s turizmom ukvarja dve de-